

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF INTERETHNIC AND INTERCULTURAL RELATIONS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-259-3-20>

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF ETHNIC HETEROGENEITY OF MODERN SOCIETY

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНІЧНОЇ ГЕТЕРОГЕННОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Oksiutovych M. O.

*Candidate of Philosophical
Sciences (Ph. D.),
Associate Professor at the Department
of psychology and social welfare
Zhytomyr Polytechnic State University
Zhytomyr, Ukraine*

Оксютович М. О.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри психології та
соціального забезпечення
Державний університет
«Житомирська політехніка»
м. Житомир, Україна*

Fryz I. V.

*Candidate of Psychological
Sciences (Ph. D.),
Associate Professor at the Department
of psychology and social welfare
Zhytomyr Polytechnic State Universit
Zhytomyr, Ukraine*

Фриз І. В.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології та
соціального забезпечення
Державний університет
«Житомирська політехніка»
м. Житомир, Україна*

Інтерес до вивчення міжетнічних відносин у світі посилюється внаслідок появи конфліктів на етнічному ґрунті в різних сферах взаємодії, в національних стереотипах, в настрої і поведінці, вчинках людей і конкретних етнічних спільнот. Незважаючи на те, що сьогодні більшість країн світу – поліетнічні, у них присутня боротьба між різними соціальними групами. Такі конфлікти ускладнюють процес етнічної самоідентифікації, важливість й необхідність якої в між-етнічній взаємодії визначається трьома базовими психологічними потребами особистості: 1) потреба в безпеці та захисті; 2) потреба у приналежності до групи; 3) потреба в самотутності, унікальності свого "Я", впевненості у собі, незалежності від інших [2, с. 94].

Відтак, можна стверджувати, що поліетнічна держава має власні й досить серйозні проблеми. В одному ареалі, в одній державі сусідами є різні спільноти людей не тільки з відмінними культурними цінностями й соціальним досвідом, а й з біологічними відмінностями (фізіологічні характеристики, специфіка гормональних процесів і харчування), з особливостями у психічній структурі особистості (тем-перамент, акцентуація характеру, особливості становлення основних психічних процесів тощо). Сучасний поліетнічний соціум породжує дедалі більшу кількість конфліктів і конфліктних ситуацій, які посилюються під впливом низки кризових чинників – економічних, правових, ідеологічних, соціокультурних, глобальних.

Відмічається, що оцінка міжособистісних зв'язків в сучасному гетерогенному суспільстві свідчить про тенденції до послаблення соціальних відносин, політичного, а також загальносоціального індивідуалізму й посилення почуття ізольованості, самотності, недовіри. За таких обставин розуміння чогось нового, невідомого відбувається шляхом порівняння зі звичними та відомими подібними явищами з власного досвіду. Це викликає загальний стан відчуження, упереджені ставлення, частий вибір агресії як засобу регулювання стосунків з оточенням.

За таких умов виникає можливість появи різних небезпечних стереотипів стосовно етнічних груп. Формування соціальних стереотипів у людській свідомості є неминучим, оскільки через механізми адаптації людини до суспільства відбувається укорінення певних уявлень. Однією з екзистенційних форм соціального стереотипу є національний, або етностереотип. Під ним розуміється загальна сукупність уявлень про представників іншого етносу, його інтелектуальний і моральний рівень. Водночас у структурі етнічних стереотипів прийнято розрізняти автостереотипи (власні уявлення народу про себе) і гетеростереотипи (розуміння народу в сприйнятті інших). Якщо в народі не розвинуто комплексу меншовартості, автостереотипи традиційно є позитивними, в той же час як гетеростереотипи можуть мати негативне забарвлення, що часто додає інформацію не так про їх об'єкт, як про носіїв відповідних уявлень про "іншого". Також стереотипи «можуть виконувати функцію ретранслятора при передачі досвіду наступним поколінням, із метою забезпечення їх усталеними уявленнями про певні групи людей» [3, с. 101].

Як правило, ми можемо виділити функції етнічних стереотипів, які полягають у своєрідних принципах "економії мислення", стереотипізації свідомості, у сприянні етнічній консолідованості. Водночас

важливо зважати на питання етностереотипів не тільки в контексті принципів "економії мислення", але й крізь призму таких негативів, як упередження та дискримінація за етнічним принципом.

Водночас, міжетнічна взаємодія може відбуватися у різних напрямках: а) між домінуючою і підпорядкованою етнічними групами населення; б) між представниками різних етнічних груп, які перебувають у статусі підпорядкованих. Загально визнаними є три основні типи міжетнічної взаємодії: 1) інтегруючий (етнічні спільноти впливають в культуру основного етносу, зберігаючи свою етнокультурну самобутність); 2) дезінтегруючий (протидія інтеграції, регіоналізація, сепаратистські тенденції); 3) конфліктний (конфлікти у взаємодії між домінуючою і меншинними спільнотами або між самими меншинними спільнотами) [1, с. 280]. Найбільш оптимальним типом міжетнічної взаємодії вважається інтегруючий тип і більшість країн при виборі моделі міжетнічної взаємодії зупиняються на інтеграції.

Отже, постає необхідність у незаангажованих наукових дослідженнях на міжнародному рівні, покликаних провести міждисциплінарне дослідження причин, умов виникнення міжнаціональних конфліктів та психологічних особливостей етнічної гетерогенності сучасного суспільства упродовж останніх десятиліть. Особливо важливого значення за таких умов набувають психологічні дослідження, що передбачатимуть аналіз соціо-психологічних причин таких конфліктів і наслідків їх проходження для формування власної етнічної самоідентифікації.

Негативне ставлення одних етносів до інших формується в основному не в результаті особистого практичного досвіду спілкування та взаємодії, а під впливом засобів масової інформації, які часто визначають рівень симпатії та антипатії, що виникають в процесі міжетнічної комунікації. Відкритість сучасного гетерогенного суспільства, визнання неоднорідності як його атрибуту дозволить зменшити гостроту міжетнічних взаємин та сприятиме встановленню балансу між інтеграцією та різноманітністю.

Література:

1. Бромлей Ю. В. Этнос и этнография. Москва, 1973. 285 с.
2. Психологічні закономірності реалізації конструктивних функцій етнокультури в інформаційному суспільстві: монографія / М.-Л.А. Чепи, М.І. Савіна, С.Є. Солодчук та ін.; за редакцією М.-Л.А. Чепи. Київ, 2015. 131 с.
3. Чубарко В. В. Роль стереотипів у формуванні етнічної само-свідомості. *Соціологічні студії*. 2013. № 1. С. 100–104.